

Stedelijke Successie

Direct uit de stad het voedselbos in

“Dudelido, dudelido!”. Daar horen we de wielewaal uit volle borst zijn partner toezingen in de vroege ochtend, hier in Portugal. Met zijn prachtige stem, kleurrijke gele verenkleed, en charmante vlucht is hij elke dag te bewonderen in ons bos in de buurt van Porto. In mijn vorig leven, in de buurt van Rotterdam, had ik nooit van de wielewaal gehoord. Kennis van vogels was toen vrijwel afwezig bij mij. Mijn interesse in fauna en flora was behoorlijk beperkt. Als ontwerper beschouwde ik natuur als groenvoorziening: de boom als markering tussen parkeerplaatsen en het gras als aanvullende groene tint in stedenbouwkundige composities.

20 jaar lang heb ik architectuur en stedenbouw beoefend in Nederland. Na mijn opvoeding in Brazilië ben ik verhuisd naar de Lage Landen, verleid door ontwerp-tradities, aldaar. Veel heb ik toentertijd geleerd over stadsontwikkeling. Termen als ‘pionieren’, ‘tussentijd’, en ‘voedingsbodem’ waren al snel onderdeel geworden van mijn vocabulaire. Gewapend met kaarten en stickers ging ik vaak met collega’s ‘de wijk in’, op zoek naar de energie van plekken die het verschil konden maken binnen ons programma. Zo hebben we de Steigersgracht gescout voor het RIF010 project en de Las Palmas Parasite een nieuw leven geschonken op Heijplaat.

Anderhalf jaar geleden ben ik samen met mijn lief vertrokken naar Portugal. Hier zijn we onze droom aan verwezenlijken: wonen midden in ons voedselbos. De designcultuur is nooit van mijn pad verdwenen, maar na 20 jaar werken met papier en stenen voelt het goed om de komende 20 jaar bezig te zijn met compost en eten. Bij de Quinta (kleine boerderij in het Portugees) zijn we dag-in dag-uit bezig met bosbouw. Hier bevinden zich verschillende soorten van bossen op ons terrein. In zeer verschillende fases van hun successie. Van het volwassen eikenbos tot ons beginnende voedselbos. Daarnaast hebben we eucalyptus- en mimosabossen, samen met stukken die nog ondoordringbaar bedekt zijn met bramen en andere struiken. Daartussenin wonen in opperste veiligheid allerlei soorten van dieren, die al veel langer dan wij bezig zijn met beïnvloeding van het land. Denk maar aan wormen, mieren, bijen, knaagdieren, slangen, vossen, wilde zwijnen en natuurlijk ook de wielewaal!

Ons eerste jaar op deze plek hebben we besteed aan observatie van dit kleine natuurreservaat. Kijken naar patronen, posities en invloeden van de zon, waterlijnen, windrichtingen en de ontwikkeling van de vegetatie tijdens de verschillende seizoenen. Met mijn architectonische blik heb ik de natuurlijke successie van dichtbij meegemaakt, en mijn acties aangepast om veranderingen te bevorderen. Denk aan aanplant van pioniersbomen, creatie van een boslaag voor de tussentijd en verbetering van de voedingsbodem met compost.

Ik ben blij dat ik gebruik kan maken van nog steeds hetzelfde vocabulaire dat ik toepaste in de stedenbouw. Stadsontwikkeling en bosbouw hebben namelijk veel met elkaar gemeen. Verschillende fasen van natuurlijke successie zijn ook te vinden in de stedelijk omgeving. Huidige rafelranden rond het Centraal Station zijn vergelijkbaar met het oude havengebied van weleer rond de latere Kop van Zuid, waarvan het masterplan meer dan dertig jaar geleden ontworpen is door Riek Bakker en Teun Koolhaas. De stadsglorie van de Oude Haven en Heijplaat zijn ook goede voorbeelden van verandering. Net als de natuur, zijn steden constant in beweging. Gebouwen poppen op, straten worden doorgetrokken en mensen migreren continu als dieren. Net als onze bossen groeit alles door tot de dood, en dan begint alles weer van voren af aan. Rottende stukken voeden de grond, die op den duur leven laat ontplooiën in volle glorie.

Als bosherder probeer ik natuurlijke beweging te bevorderen met mijn acties. Bij deze complexe systemen, is praktijk soms belangrijker dan theorie. Hier creëren we ruimte voor experimenten, zonder succesverplichtingen. Denk aan het brandveilig maken van land met vegetatielagen of het verhogen van de bodem-pH met houtas. Hoewel ons terrein slechts 3 hectare biedt voor innovatieve ideeën, heeft Rotterdam daarentegen een zee (en rivier) aan mogelijkheden voor stedelijke experimenten.

De stad bruist van initiatieven in sociale, economische en fysieke domeinen. Hier kunnen we veel leren over dynamiek, en samen ontdekken wat de drijvende krachten zijn achter stedelijke successies. Wie en wat groeit tegen verdrukking in? Welke interventies bevorderen stadsontwikkeling? Hoe ziet de weg van de minste weerstand eruit? Welke inzichten kunnen we opdoen bij bestudering successie in de natuur? Is er leven in de “Vergane Glorie”?

Mij lijkt het goed om stedenbouwkundige metaforen van het voedselbos op te speuren tijdens onze stadswandeling van 28 september. Met open ogen en frisse blik willen we in dit ontworpen territorium rondstruinen, op zoek naar signalen die de stad en het bos in onze fantasie verbinden.

Wees welkom, yeah!

Renato Jeuken (1981)

Architectuur is mijn beroep, terwijl cartografie en het bouwen van pizzaovens mijn grootste passies zijn.

Tijdens mijn studie in Brazilië heb ik bijgedragen aan diverse sociale projecten in kwetsbare gemeenschappen (favelas).

Na mijn afstuderen in 2003 heb ik waardevolle ervaring opgedaan bij verschillende architectenbureaus in Nederland, waarbij ik me voornamelijk richtte op conceptontwerp, visualisaties en cartografie (GIS).

Sinds 2023 ben ik mede-eigenaar van Quinta das Florestas, een voedselbosproject gelegen in het noorden van Portugal.